

УДК 341.1.01 (100)

DOI <https://doi.org/10.32841/ILA.2021.25.04>

НІГРЕЄВА О. О.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри загальноправових дисциплін та міжнародного права

Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ЩОДО СУТНІСНИХ ОЗНАК ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ERGA OMNES

Анотація. Статтю присвячено дослідженню сутнісних ознак зобов'язань *erga omnes*, що нині виокремлюються у науці та практиці міжнародного права. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю більш чіткого розуміння критеріїв віднесення певних міжнародно-правових зобов'язань саме до цієї групи зобов'язань, що відрізняються від інших більш високим ступенем захисту, адже інтерес у ньому потенційно має вся міжнародна спільнота, тобто кожна держава світу.

Аналіз практики Міжнародного Суду ООН та доробку видатних науковців у цій сфері дозволив дійти висновку про те, що основною ознакою зобов'язань *erga omnes* є розширене *jus standi*, тобто право невизначеного кола суб'єктів міжнародного права звертатися за їх захистом. У справі *Barcelona Traction* Міжнародний Суд наголосив на тому, що таке право належить міжнародній спільноті як єдиному цілому. Невизначеність поняття «міжнародна спільнота» у науці та практиці міжнародного права дозволила зробити висновок про те, що таке право належить кожній з держав світу. Потенційно коло суб'єктів може бути розширене також за рахунок інших суб'єктів міжнародного права, насамперед міжнародних організацій.

Також продемонстровано, що у наш час зобов'язання *erga omnes* стосуються скоріше конкретних об'єктів захисту, аніж цілих сфер міжнародних відносин. Той факт, що у рішенні Міжнародного Суду ООН у справі *Barcelona Traction* наголошено на загальному інтересі всіх держав щодо захисту відповідних зобов'язань, дозволив автору дійти висновку про наявність великого потенціалу розвитку концепції. У майбутньому можливе розширення переліку таких зобов'язань за рахунок визначення певних широких сфер міжнародних відносин (наприклад, захист навколишнього середовища) та кола об'єктів (наприклад, об'єкти загальної спадщини людства (*common heritage of humankind*) чи загального надбання (*global commons*)), зобов'язання щодо яких матимуть характер *erga omnes*.

Аналіз актуального переліку зобов'язань *erga omnes* показав, що основним компонентом цих зобов'язань є саме заборона певної поведінки, тобто більшою мірою необхідність утримуватися від дій. Однак у статті також наголошується на тому, що у перспективі розширення переліку таких зобов'язань можна очікувати формування також зобов'язань активного типу, які б передбачали обов'язки держав вдаватися до активних заходів, необхідних для реалізації зобов'язань, наприклад у природоохоронній сфері.

Крім того, було визначено, що зобов'язанням *erga omnes* властивий універсальний, невідчужуваний та солідарний характер.

Ключові слова: зобов'язання *erga omnes*, ознаки зобов'язань *erga omnes*, *jus standi*, міжнародна спільнота, загальний інтерес.

Постановка проблеми. Зобов'язання *erga omnes* (*obligations erga omnes*) – це концепт, який увійшов у міжнародно-правовий науковий обіг ще у 1970 р. разом із відомим рішенням Міжнародного Суду ООН у справі *Barcelona Traction*. Разом із тим ще й зараз він залишається нормативно невизначеним та таким, що породжує безліч запитань як щодо змісту та переліку відповідних зобов'язань, так і щодо особливостей забезпечення їх виконання. Така ситуація створює навколо концепції зобов'язань *erga omnes* певний загадковий ореол, що потребує «демістифікації» (за виразом одного з провідних дослідників концепції професора Christian Tams).

На наш погляд, основним кроком у цьому напрямі має стати конкретизація визначальних ознак зобов'язань *erga omnes*, які б допомогли не тільки правильно зрозуміти їх сутність, але і дозволили би відмежувати ці зобов'язання від суміжних концептів, як-то: норми *jus cogens*, зобов'язання *erga omnes partes* (між усіма сторонами). Крім того, у науці міжнародного права можна спостерігати тенденції щодо формування концепції прав *erga omnes* (*rights erga omnes*) та навіть обов'язків *erga omnes* (*duties erga omnes*), які у разі їх остаточного визнання та нормативного закріплення мають бути також відмежовані від зобов'язань *erga omnes*.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У зарубіжній науці міжнародного права дослідженню різних аспектів концепції зобов'язань *erga omnes* присвячено доволі багато праць. Серед авторів, які розвивають цей напрям, слід назвати: С. Annacker, А. Cassese, G. Gaia, Р. Picone, Е. Posner, М. Ragazzi, В. Simma, С. Tams, Е. de Wet, К. Zemanek тощо.

Що стосується вітчизняної науки, то у ній цій темі, на жаль, приділено набагато менше уваги. Серед небагатьох комплексних досліджень слід виділити дисертацію О.О. Коптевої «Зобов'язання *erga omnes* у системі міжнародно-правових зобов'язань» (2013).

Мета статті полягає у виокремленні сутнісних характеристик зобов'язань *erga omnes*, які допомогли би розрізнити їх зі схожими концептами та дозволили би більш чітко визначити їх різновиди. Її буде досягнуто завдяки аналізу рішень Міжнародного Суду ООН, що нині відіграє основну роль у розвитку нормативного підґрунтя концепції, та наукових досліджень за темою.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж перейти до безпосереднього розгляду необхідних ознак зобов'язань *erga omnes* у міжнародному праві, вважаємо за потрібне зупинитись на історичному аспекті виникнення цієї концепції. Деякі автори вбачають її витоки у так званому *actio popularis* – позові в давньоримському кримінальному праві, до якого міг вдатися будь-який член громади в інтересах захисту громадського порядку чи іншого суспільного інтересу. Такий вид позову існує нині в деяких країнах. Його характерною ознакою є відсутність безпосереднього правового інтересу у заявника, оскільки він виконує представницьку функцію від імені потерпілої сторони [1, с. 19]. Вона й відрізняє цей вид позову від дій, які може здійснити будь-яка держава – член міжнародного співтовариства на захист

порушеного зобов'язання *erga omnes*, адже така держава має власний інтерес у захисті певного спільного інтересу. Таку точку зору підтвердило рішення Міжнародного Суду ООН у справі Південно-Західної Африки 1966 р., де було встановлено, що відкриття провадження у справі захисту законних прав та інтересів вимагає встановлення наявності таких прав у тих, хто цього вимагає, і що *actio popularis* не відоме міжнародному праву, яким воно є в цей час [2, пар. 88].

Слід зауважити, що сучасна міжнародно-правова наука не дуже прихильно ставиться до цього рішення, вважаючи його кон'юктурним. Як наслідок, деякі дослідники продовжують користуватися терміном *actio popularis*, характеризуючи право звернення за захистом (*jus standi*) на захист зобов'язань *erga omnes*¹.

Переходячи до розгляду змісту та ознак зазначених зобов'язань, слід підкреслити наявність значної термінологічної плутанини у застосуванні цього концепту. Наприклад, окрім «зобов'язання *erga omnes*» можна також зустріти вираз «норми *erga omnes*». Так, Eric Posner пропонує поділяти норми міжнародного права на «звичайні двосторонні норми» і «норми *erga omnes*» [3, с. 5]. Як видається, такий підхід є не зовсім правильним з огляду на теорію міжнародного права, що розрізняє поняття зобов'язання, яке може бути двостороннім, або *erga omnes*, та норми, яка його закріплює. Крім того, виникнення міжнародних зобов'язань взагалі не завжди пов'язане із наявністю саме норм міжнародного права. Питання про утворення норм та положень, які закріплюють відповідні зобов'язання, заслуговує на окреме дослідження.

Отже, розглянемо більш комплексно та системно *ознаки зобов'язань erga omnes*. Один із відомих дослідників цієї теми Maurizio Ragazzi виокремлює п'ять основних ознак цих зобов'язань: 1) їхнє *більш вузьке формулювання* порівняно з іншими зобов'язаннями (чітка предметна визначеність [1, с. 19]); 2) скоріше *негативний характер* (заборони); 3) закріплення *обов'язків у вузькому сенсі* (що суб'єкт має чи не має робити) порівняно з іншими фундаментальними концепціями; 4) *походження від норм загального міжнародного права*, що належать до *jus cogens* та кодифіковані міжнародними договорами, учасниками яких стала велика кількість держав; 5) використання як *інструменту досягнення найголовніших політичних цілей сьогодення*, тобто збереження миру та сприяння затвердженню фундаментальних прав людини, які своєю чергою відображають базисні цінності: передусім життя та людську гідність [4, с. 132–134].

Інші автори додають до них також: *універсальність*; *невзаємність*; *максимальну зацікавленість у їх виконанні* [1, с. 19]; *неподільність змісту*, оскільки вони мають юридичну силу для всіх держав, для міжнародного співтовариства загалом [5, с.134]; *солідарність* у тому сенсі, що кожна держава розглядається як така, що володіє юридичною зацікавленістю в їх захисті [6, с. 151]. Остання ознака взагалі розглядається деякими авто-

¹ Див. Ahmadov, Farid. The Right of Actio Popularis before International Courts and Tribunals, 2017.

рами, зокрема, професором Paolo Picone, як «нормативний принцип, який мав би інспірувати формування відповідних норм, ... структурний принцип відносин між державами, що належить до матеріальної основи міжнародного порядку у багатьох різних нормативних режимах міждержавної кооперації» [7, с. 301].

Зупинимося на розгляді цієї ознаки зобов'язань *erga omnes* більш детально. Звертаючись до концепції загальних правовідносин², слушно зауважити, що конкретні правовідносини мають правозастосовний характер, а загальні – правоохоронний чи правозабезпечувальний [8, с. 296]. Саме остання характеристика є визначальною щодо зобов'язань *erga omnes*. Більш того, саме вона, на нашу думку, розкриває сутність тієї ідеї, яку намагався передати Міжнародний Суд ООН. За висловом суду, ці зобов'язання «являють інтерес для всіх держав. Зважаючи на важливість порушених прав, всі держави можуть розглядатися як такі, що володіють юридичним інтересом щодо їхнього захисту» [9]. З огляду на характер справи *Barcelona Traction*, одним із кола питань, яке намагався вирішити суд, було визначення наявності у сторін права звернення до суду для захисту порушеного права. Отже, вираз *erga omnes* міг характеризувати саме технічну спроможність будь-якої держави звернутися до суду на захист прав, які становлять «інтерес для всіх держав».

Такої ж думки дотримується у дослідженні «Примушення до виконання зобов'язань *erga omnes* у міжнародному праві» професор Christian Tams, який зазначає, що «принаймні, в *Barcelona Traction* “*erga omnes*”, як здається, використовується в іншому сенсі. Посилання на «законний інтерес» усіх держав і на «відповідні права на захист» призводить до думки про те, що суд не переймався метою *первинного зобов'язання*, але мав на меті описати особливості *вторинних правил*, що регулюють порядок притягнення до відповідальності за порушення зобов'язань, які називаються *erga omnes*» [10, с. 102]. Отже, цілком припустимим є те, що суд не намагався класифікувати саме порушені «первинні» зобов'язання як *erga omnes*, а скоріше *порядок їхнього судового захисту*. Розуміння цього має далекосяжні практичні наслідки, адже, визнаючи, що термін “*erga omnes*” стосується не зобов'язання загалом та всіх його проявів, а лише *jus standi*, тобто *права на звернення до суду*, звужує спектр потенційних засобів захисту у разі порушення таких зобов'язань.

Такий підхід до розуміння правової природи *erga omnes*, однак, поділяють не всі. Так, наприклад, професор Picone розуміє їх як «первинні норми, що призначені перш за все захищати глобальні публічні блага» [7, с. 301].

На жаль, невдалий чи не цілком зрозумілий вираз суду призвів до численних наукових дискусій з приводу того, які самі зобов'язання можна вважати *erga omnes*. Разом із тим «зобов'язання» далеко не єдиний контекст,

² Див. Нігреєва О.О. Зобов'язання *erga omnes* у контексті загальної теорії права. Вісник Одеського національного університету. Серія «Правознавство». 2019. Т. 24. Вип. 2 (35). С. 7–14.

у якому Міжнародний Суд застосовував вираз “*erga omnes*”³. Так, зокрема, у рішенні 1995 р. щодо Східного Тимору Міжнародний Суд ООН використав термін “*right erga omnes*” [11, п. 29], тобто «право *erga omnes*». Більш того, як уже зазначалося, останнім часом поряд із терміном «зобов’язання *erga omnes*» у науці та практиці міжнародного права почали використовувати ще одне поняття – «обов’язки *erga omnes*» (*duties erga omnes*).⁴ Як видається, вони потребують більш чіткого доктринального та нормативного визначення.

Однією з останніх новел суду у контексті визначення зобов’язань *erga omnes* є його Консультативний висновок щодо архіпелагу Чагос від 25 лютого 2019 р. Пункт 180 висновку містить такі положення: «Оскільки повага до права на самовизначення є зобов’язанням *erga omnes*, усі держави мають юридичний інтерес у захисті цього права... Суд вважає, що, хоча Генеральна Асамблея повинна встановити засоби, необхідні для забезпечення завершення деколонізації Маврикію, всі держави-члени повинні співпрацювати з Організацією Об’єднаних Націй для реалізації цих засобів» [12, п. 180]. Останнє твердження викликало дискусію в наукових колах щодо того, чи можна вважати наслідком порушення певною державою зобов’язання *erga omnes* виникнення для всіх інших держав обов’язку співпрацювати з ООН для примушення порушника для відновлення виконання зобов’язання⁵. Як здається, у перспективі розширення переліку зобов’язань *erga omnes* це можливе, адже, вочевидь, ефективний захист деяких об’єктів, наприклад навколишнього середовища, вимагає нині не тільки дотримання заборон, але й активних індивідуальних та колективних дій усіх держав світу. Не вважаючи доречним більш детально зупинятися у нашому дослідженні на положеннях цієї дискусії, бажаємо тільки підкреслити, наскільки від точного доктринального розуміння поняття «зобов’язання *erga omnes*» залежать конкретні практичні наслідки його реалізації.

Іншою визначальною характеристикою зобов’язань *erga omnes* є той самий «*інтерес для всіх держав*» чи «*загальний інтерес*», для захисту якого й виникають ці зобов’язання. Хоча ця їхня характеристика є однією з основних, адже, як здається, дозволяє відрізнити їх від інших типів зобов’язань, сама вона не має чіткого визначення у міжнародному праві та є такою, що викликає суперечки у науковій спільноті. Ця ж категорія споріднює зобов’язання *erga omnes* із нормами *jus cogens*.

У категорії «загальний інтерес» на окрему увагу заслуговують обидва складники. Що стосується «загальності», вона перебуває у тісному зв’язку із категорією «міжнародна спільнота», яка сама по собі викликає багато запитань, адже міжнародному праву такий суб’єкт невідомий, тому іноді її вважають правовою фікцією.

³ Див. Christian Tams. *Enforcing obligations erga omnes in international law*, 2005. P. 107–115.

⁴ Див. Patrícia Galvão Teles. *Obligations and Rights Erga Omnes in the case-law of the International Court of Justice*, October 22th, 2018. Audiovisual Library of International Law at UN Web TV.

⁵ Див. Clarification and Conflation: *Obligations Erga Omnes in the Chagos Opinion*, 2019. URL: <https://www.ejiltalk.org/clarification-and-conflation-obligations-erga-omnes-in-the-chagos-opinion/>.

Наявні різні підходи до розуміння поняття «*міжнародна спільнота*». Професор Picone зауважує, що цей термін може визначатися «залежно від того, чи береться до уваги процес формування норм загального міжнародного права, що передбачають колективні зобов'язання (чи *erga omnes*) держав, чи ж то аналізується зміст таких норм. У першому випадку «*міжнародна спільнота*» означає утворення, що хоча б у певному сенсі встановлює чи створює відповідні норми..., які стають такими, що атрибууються самій же міжнародній спільноті як *соціальній установі чи автономній інституції*, що володіє верховенством щодо окремих держав. ... Іншого висновку щодо значення виразу «*міжнародна спільнота*» можна дійти, якщо розглядати її не як джерело, а як дестінатора загальних норм міжнародного правопорядку. З огляду на це припущення вираз означає саме *сукупність усіх держав*, кожна з яких потенційно може діяти у колективних інтересах в юридичних ситуаціях, які атрибууються міжнародній спільноті» [7, с. 46–47].

Говорячи про міжнародну спільноту в останньому сенсі, слід розуміти сукупність *окремих суб'єктів міжнародного права*. Традиційно до них відносять держави, але останнім часом їхнє коло значно поширилося за рахунок міжнародних організацій, індивідів та інших суб'єктів, чия міжнародна правосуб'єктність є спірною або взагалі не визнається частиною наукової спільноти. З огляду на той факт, що зобов'язання *erga omnes* передбачають наявність цих зобов'язань «щодо всіх», закономірно постає питання про те, хто може звернутися за захистом цих зобов'язань у разі порушення. Нині таке право безперечно визнається тільки за державами, але у перспективі подальшого розвитку міжнародного права коло правомочних суб'єктів може поширюватися.

Що ж до категорії «правового інтересу», є думки щодо того, що вона взагалі не може бути чітко визначена [13, с. 45]. Із таким твердженням важко цілковито погодитись. Зрозуміло, що з огляду на постійну зміну і розвиток міжнародних відносин встановлення *виключного переліку «загальних інтересів»* є неможливим та навіть небажаним. Але є необхідним визначення основних критеріїв, які б допомогли кваліфікувати ті чи інші правовідносини як такі, щодо яких діють зобов'язання *erga omnes* чи норми *jus cogens*. Вирішення цього питання нині є майже виключною прерогативою міжнародних судових органів, перш за все Міжнародного Суду ООН, що не завжди гарантує однаковість тлумачень та навіть застосування термінології, про що ми вже згадували раніше.

Як ще у 2000 р. зазначив Karl Zemanek, «нові правила, що утворюються у процесі розвитку міжнародного права, просто додаються до його складу, навіть якщо присутні сумніви щодо їхньої узгодженості із правилами, що вже існують, із добрими сподіваннями на те, що ця відповідність розвинеться із плином часу. Іноді цей прагматизм винагороджується, коли судді чи інші суб'єкти, що приймають рішення, висловлюють вподобання під маскою інтерпретації» [14, с. 44]. На жаль, за останні 20 років ситуа-

ція не змінилася, адже визначення тих чи інших зобов'язань як *erga omnes* майже виключно залишається прерогативою міжнародних судів. Отже, ми можемо тільки приєднатися до зауваження дослідника щодо необхідності розроблення «раціональної *легальної процедури* у формі режиму, який би забезпечував вирішення конфліктів цінностей чи норм, завдяки яким визначалися б пріоритети без необхідності звернення до інтуїтивної інтерпретації. Це б дозволило об'єктивно визначати пріоритетність у межах певної групи цінностей чи між нормами, які походять від них; іншими словами: яка з них має превалювати у певній ситуації» [14, с. 44–45].

«Загальний інтерес» чи «інтерес міжнародної спільноти як цілого», як здається, має стосуватися об'єктів, просторів чи моральних цінностей, збереження та використання яких має надзвичайну важливість для всього міжнародного співтовариства. Часто у цьому контексті посиляються на «загальну спадщину людства», хоча, як здається, об'єкти, яких може стосуватися такий «загальний інтерес», іноді виходять за рамки останнього концепту. Інша пропозиція – відносити до них об'єкти загального надбання (*global commons*)⁶. Професор Paolo Picone визначає їх навіть ширше, як «глобальні публічні блага» [7, с. 301]. Майже не викликає заперечень віднесення до цієї групи благ, що охороняються завдяки імперативним нормам міжнародного права. Однак їхній перелік теж потребує уточнення. Крім того, немає єдності думок щодо того, чи взагалі співпадають норми, які встановлюють зобов'язання *erga omnes*, із нормами *jus cogens*.

Висновки. Отже, наведені вище роздуми дають змогу дійти висновку про такі ймовірні ознаки зобов'язань *erga omnes*. Перш за все, слід наголосити на тому, що у класичному розумінні визначальною характеристикою, що дозволяє відрізнити їх від інших груп міжнародних зобов'язань, є розширене *jus standi*, тобто право невизначеного кола суб'єктів міжнародного права вдаватися до їхнього захисту. У цьому аспекті ключовим є розуміння того, що таке право належить міжнародній спільноті як єдиному цілому, тобто може бути здійснене будь-яким його членом. Хоча питання щодо належності до цього кола відмінних від держав суб'єктів нині залишається відкритим. Як наслідок, зобов'язанням *erga omnes* властивий універсальний, невзаємний та солідарний характер.

Зважаючи на поступове розширення кола зобов'язань *erga omnes* саме за рахунок практики Міжнародного Суду ООН, слід наголосити, що у наш час ці зобов'язання стосуються скоріше конкретних об'єктів захисту, аніж цілих сфер міжнародних відносин. Однак формулювання у справі *Barcelona Traction* щодо того, що захист зобов'язань *erga omnes* становить загальний інтерес для всіх держав, дає великий потенціал розвитку концепції та можливість розширення переліку таких зобов'язань за рахунок визначення певних широких сфер (наприклад, захист навколишнього середовища) та кола об'єктів (наприклад, об'єкти загальної спадщини людства (*common*

⁶ Див. Nihreieva O.O. The Common Heritage of Humankind and Global Commons: Interrelation between Concepts. Правова держава, 2020. Т. 39. С. 86–93.

heritage of humankind) чи загального надбання (global commons)), зобов'язання щодо яких матимуть характер *erga omnes*.

Аналіз актуального переліку зобов'язань *erga omnes* дозволяє говорити про те, що їх основний компонент становлять саме заборони певної поведінки, тобто більшою мірою необхідність утримуватися від дій. Однак у перспективі розширення переліку таких зобов'язань можна очікувати формування також зобов'язань активного типу, які б передбачали обов'язки держав здійснювати активні дії, необхідні для реалізації зобов'язань, наприклад у природоохоронній сфері.

Література:

1. Коптева О.О. Зобов'язання *erga omnes* у системі міжнародно-правових зобов'язань : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Київ, 2013. 20 с.
2. South-West Africa Cases (Ethiopia v. South Africa; Liberia v. South Africa), Second Phase: Judgment of July 18, 1966 of International Court of Justice (ICJ). URL: <https://www.refworld.org/cases,ICJ,4023a9414.html>.
3. Posner Eric A. *Erga Omnes Norms, Institutionalization, and Constitutionalism in International Law*. *Journal of Institutional and Theoretical Economics (JITE)*. 2009. Vol. 165. No. 1. P. 5–23. URL: www.jstor.org/stable/40752732.
4. Ragazzi Maurizio. *The Concept of International Obligations Erga Omnes*. Oxford : Oxford University Press, 2000. 308 p.
5. Ключня А.Ю. Ответственность за нарушение обязательств, вытекающих из императивных норм международного права : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Москва, 2016. 226 с.
6. Лукашук И.И. *Международное право. Общая часть* : учебник. Москва : Волтерс Клувер, 2005. 415 с.
7. Picone Paolo. *Obblighi “erga omnes” e uso della forza*. Napoli : Editoriale Scientifica, 2017. 691 p.
8. Теория государства и права : учебник / под общ. ред. Н.И. Матузова и А.В. Малько. Москва : Юристъ, 2004. 512 с.
9. *Affaire de la Barcelona Traction, Light and Power Company, Limited: Arrêt du 5 février 1970*, International Court of Justice. URL: <https://www.icj-cij.org/en/case/50/judgments>
10. Tams Christian J. *Enforcing Obligations Erga Omnes in International Law*. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. 362 p.
11. *Case Concerning East Timor (Portugal v. Australia): Judgment of International Court of Justice (ICJ) of June 30, 1995*. URL: <https://www.refworld.org/cases,ICJ,40239bff4.html>.
12. *Legal Consequences of the Separation of the Chagos Archipelago from Mauritius in 1965: Advisory Opinion of International Court of Justice (ICJ) of February 25, 2019*. URL: <https://www.icj-cij.org/files/case-related/169/169-20190225-01-00-EN.pdf>
13. Hoogh Andre. *Obligations Erga Omnes and International Crimes*. The Hague, Kluwer Law International, 1996. 470 p.
14. Zemanek Karl. *New Trends in the Enforcement of Erga Omnes Obligations*. *Max Planck Yearbook of United Nations Law*. 2000. No. 4 (1). P. 1–52. URL: <https://doi.org/10.1163/187574100X00016>.

Nihreieva O. Towards the essential characteristics of obligations *erga omnes*

Summary: The article is devoted to the study of the essential features of obligations *erga omnes*, which are currently distinguished in international law science and practice. The relevance of the research topic is due to the need for a clearer understanding of the criteria for assigning certain international legal obligations to this group, which differs from other due to higher level of protection, so far as the entire international community is potentially interested in it. The analysis of the International Court of Justice case law and the eminent scholars' studies in this field allows us to conclude that the main defining characteristic of obligations *erga omnes* is the extended *jus standi*, i.e. the right of an indefinite group of international law subjects to bring a legal action to defend them. In the *Barcelona Traction* case, the International Court of Justice emphasized that such a right belongs to the international community as a whole. The uncertainty of the international community concept in the science and practice of international law allows us to say that such a right belongs to every state in the world. Potentially, the range of subjects can be expanded also with other subjects of international law, first of all, international organizations.

It is also shown that, in our time, obligations *erga omnes* concern specific objects of protection rather than entire spheres of international relations. At the same time in the *Barcelona Traction* judgment the International Court of Justice stated the existence of common interest of all states to protect obligations of this kind. This fact has allowed the author made the conclusion about great potential for further concept developments. In the future it is possible to expand the list of such obligations by defining certain broad areas of international relations (for example, environmental protection) and the range of objects (for example, objects of common heritage of humankind or global commons), the obligations in respect of which will have an *erga omnes* character.

The analysis of obligations *erga omnes* current list has shown that their main component is the prohibition of certain behaviours, i.e. the need to refrain from actions. However, in the article is also emphasized that the expansion of obligations *erga omnes* list can be expected to form active obligations, which would provide for the duties of states to take active steps necessary to implement some of obligations *erga omnes*, such as obligations in environmental protection sphere.

It is also demonstrated that obligations *erga omnes* are universal, non-reciprocal and solidary.

Key words: obligations *erga omnes*, characteristics of obligations *erga omnes*, *jus standi*, international community, common interest.